

NEDERLANDS

2. Schrijven

KO					L4					L6				
De kleuters kunnen					De leerlingen kunnen					De leerling kan				
1.2.1 een dynamische pengreep hanteren.					1.2.1 letters, woorden en zinnen schrijven tussen de grondlijn en hulplijnen.					1.2.1 vlot en regelmatig zonder hulplijnen schrijven op een enkele grondlijn.				
1.2.2 in een correcte schrijfhouding zitten.					1.2.2 kleine letters, hoofdletters, cijfers, reken- en leestekens, volgens een correcte route, schrijven binnen een volledige liniatuur.					1.2.2 het schrijftempo en de vormgevingskwaliteit op elkaar afstemmen.				
1.2.3 rechte en gebogen lijnen maken binnen liniatuur.					1.2.3 een regelmatig handschrift hanteren met de juiste spatiëring binnen en tussen woorden.					1.2.3 een digitale tekst schrijven.				
1.2.4 schrijfpatronen maken binnen liniatuur.														
1.2.5 egaal binnen de lijntjes kleuren.														
1.2.6 arceren met rechte lijnen.														
1.2.7 de schrijfrichting hanteren.														
Handschrift en digitale vaardigheden														
MD/GO!			Nr.	E/B/G	Leerlijn	2,5-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
KO 1.2.1			NL.140		Herkennen een dynamische pengreep. MIA <i>Dynamische pengreep:</i> • doseren van de spierspanning van de vingers • met soepele vingers en pols • schrijfgerief tussen duim en wijsvinger Te hanteren begrippen de duim, de vingers, de wijsvinger, de hand, de pols									
KO 1.2.1			NL.141		Gebruiken een dynamische pengreep bij het schrijven.									
KO 1.2.3		LO.0 16	NL.142		Schrijven rechte en gebogen lijnen tussen twee lijnen.									
KO 1.2.4		LO.0 16	NL.143		Schrijven patronen tussen twee lijnen.									
KO 1.2.5		LO.0 16	NL.144		Kleuren egaal.									
KO 1.2.5		LO.0 16	NL.145		Kleuren binnen de lijntjes.									

KO 1.2.6		LO.0 16	NL.146	Arceren met rechte lijnen.															
KO 1.2.7	NL.12 1		NL.147	Beschrijven de schrijfrichting. MIA <i>Schrijfrichting:</i> - van links naar rechts - van boven naar beneden - pagina na pagina Te hanteren begrippen van links, naar rechts, van boven, naar beneden, van voor, naar achter															
KO 1.2.7			NL.148	Schrijven volgens het principe van schrijfrichting.															
KO 1.2.2		LO.0 17	NL.149	Illustreer een correcte schrijfhouding. MIA <i>Correcte schrijfhouding:</i> - een goede zithouding - afstand tussen ogen en schrijfhand Voorbeelden - Lex zit mooi recht, met het onderste deel van de rug tegen de rugleuning van de stoel, het bovenlichaam licht voorovergebogen en de buik op een vuistbreedte afstand van de tafel. De voeten staan naast elkaar, plat op de grond. De onderarmen rusten op de tafel terwijl de ellebogen net op of net buiten de tafel liggen. Het hoofd is licht gebogen. - Lumi controleert met een meetlat of de afstand tussen de ogen en de schrijfhand van Fré ongeveer 30 cm meet. 'Dat is de ideale afstand om te schrijven', zegt de juf.															
KO 1.2.2		LO.0 17	NL.150	Passen een correcte schrijfhouding toe.															
	LL.042	LO.0 17	NL.151	Illustreer een gepaste positie van het schrijfooppervlak. Voorbeelden <i>Gepaste positie van het schrijfooppervlak:</i> - rechtshandigen leggen hun schrijfooppervlak iets schuin gedraaid naar de kant van de schrijfhand - linkshandigen die boven de regel schrijven leggen hun schrijfooppervlak iets schuin gedraaid naar de kant van de schrijfhand															

		linkshandigen die onderhands schrijven leggen hun schrijffoppervlak iets schuin gedraaid weg van de schrijfhand		
L.152		Passen een gepaste positie van het schrijffoppervlak toe.		
L.153		Beschrijven de functie van de niet-schrijfhand. MIA <i>Functie van de niet-schrijfhand:</i> - om het schrijffoppervlak te fixeren zodat het niet verschuift - om het schrijffoppervlak na iedere regel een stukje omhoog te schuiven		
L.154		Gebruiken de niet-schrijfhand als ondersteuning bij het schrijven.		
L.155		Herkennen verschillende schrijfmaterialen. MIA <i>Schrijfmaterialen:</i> - schrijfgerief - schrijffoppervlakken		
L.156		Beschrijven welke schrijfmaterialen geschikt zijn in functie van het resultaat. MIA <i>Schrijfmaterialen:</i> - schrijfgerief - schrijffoppervlakken		
L.157		Gebruiken verschillende schrijfmaterialen.		
L.158		Zetten geschikte schrijfmaterialen in om een tekst te creëren. Voorbeelden - Liam merkt dat schrijven met een wasco of dikke stift op een post-it niet goed werkt, omdat dit schrijfmateriaal te dik is voor het kleine papiertje. - Sofie gebruikt een whiteboardstift in plaats van een gewone stift om te schrijven op een whiteboard, omdat de inkt uitwisbaar moet zijn.		
L.159		Illustreeren de correcte route bij het schrijven. MIA <i>Schrijven:</i> - kleine letters, cijfers - leestekens: het punt, het vraagteken, het uitroepteken		

					Te hanteren begrippen omhoog, omlaag, (naar) boven, (naar) onder, rond, gebogen, de lijn, de lus, schuin												
L4 1.2.2			NL.160		Illustreren de correcte route bij het schrijven. MIA <i>Correcte route:</i> • hoofdletters • leestekens: de komma												
L4 1.2.2			NL.161		Illustreren de correcte route bij het schrijven. MIA <i>Correcte route:</i> • leestekens: het dubbele punt												
L4 1.2.1		LO.0 17	NL.162		Illustreren het schrijven binnen een volledige liniatuur. MIA <i>Volledige liniatuur:</i> de grondlijn en de hulplijnen Te hanteren begrippen de grondlijn, de hulplijnen												
L4 1.2.2	NL.52 8 NL.52 7 NL.24 1	LO.0 17	NL.163		Schrijven volgens de correcte route tussen een volledige liniatuur. MIA <i>Schrijven:</i> • kleine letters, cijfers • leestekens: het punt, het vraagteken, het uitroepteken • letters, woorden en zinnen • rekentekens												
L4 1.2.2	NL.52 8 NL.52 9 NL.24 1	LO.0 17	NL.164		Schrijven volgens de correcte route tussen een volledige liniatuur. MIA <i>Schrijven:</i> • kleine letters, hoofdletters, cijfers • leestekens: het punt, het vraagteken, het uitroepteken, de komma • letters, woorden en zinnen • rekentekens												
L4 1.2.2	NL.52 9 NL.23 7		NL.165		Schrijven volgens een correcte route binnen een volledige liniatuur. MIA												

5

				Voorbeeld Robbe en Lex maken een interview voor op de klasblog. Lex stelt de vragen en Robbe neemt notities. Robbe weet dat hij in een vlot tempo moet schrijven om het gesprek te kunnen volgen. Hij weet ook dat hij leesbaar moet schrijven, zodat ze nadien de notities kunnen overtypen op de computer.										
L6 1.2.3	NL.30 5 NL.30 6	IT.03 8 IT.04 0	NL.174	Schrijven digitale teksten.										

KO	L4 De leerlingen kunnen 1.2.5 de volgende categorieën van woorden spellen: • woorden met een hoofdletter: persoonsnamen, titels van boeken en films, aardrijkskundige namen, feestdagen, talen en • taalvariëteiten; • woorden met gedekte en vrije klinkers in open en gesloten lettergrepen; • woorden met een doffe klank in: ○ open en onbeklemtoonde lettergrepen; ○ voor- en achtervoegsels; ○ -eren, -elen, -enen; ○ frequente woorden. < bv. me, moeten, gevaar, voorzichtig, innerlijk, kinderen, meubelen, tekenen, avond > • woorden met tweetekensklanken: ei, ij, ou, au, eu, ui; • woorden met lettergroepen: aai, oei, ooi, eeuw, ieuw; • woorden met meerdere medeklinkers vooraan, in het midden, en achteraan; • woorden met medeklinkers eindigend op -b, -p- -d, -t, -g; • woorden met -ng en -nk; • woorden met -ch/-g; • meervouden op -s, 's, -en, -eren. • verkleinwoorden op -je, -tje, -etje, -pje, -kje	L6 De leerling kan 1.2.4 de volgende categorieën van woorden spellen: • woorden met hoofdletters: afleidingen van aardrijkskundige namen, namen van windstreken, namen van historische gebeurtenissen, namen van bedrijven, gebouwen en merken; • woorden die anders uitgesproken worden dan geschreven; < bv. station, actie, concert, succes, accu, quotiënt, examen, journaal, team, premier > • woorden met vrije klinkers ee, o, u, ie, i, oe, ai, in een open of gesloten lettergreep; < bv. café, diner, trainen, ruw, eventueel, fabrikant, radio, historisch, baby, bijzonder, journaal, militair > • woorden met de achtervoegsels -isch(e), -air(e), -iaal, -eal, -ueel, -ieel; • vakspecifieke woorden uit het Latijn of Grieks; < bv. fauna, flora, fotografie > • onregelmatige verkleinwoorden; • meervouden op -ie en -ee; < bv. kopieën en zeeën > • afwijkende meervouden; < bv. musea, centra > • frequent gebruikte afkortingen, initiaalwoorden en letterwoorden; • frequent gebruikte woorden met koppelteken, apostrof, trema en accent.
-----------	---	--

					1.2.6 spellingregels bij werkwoorden in de tegenwoordige tijd toepassen. 1.2.7 zwakke en sterke werkwoorden in de (on)voltooid verleden tijd spellen. 1.2.8 zinnen en teksten schrijven met aandacht voor zinsstructuur, gebruik van hoofdletters en interpunctie.	1.2.5 spellingregels toepassen bij frequente werkwoorden in tegenwoordige, verleden, voltooid en toekomstige tijd. 1.2.6 samengestelde zinnen en teksten schrijven met aandacht voor zinsstructuur, gebruik van hoofdletters en interpunctie.
--	--	--	--	--	--	--

Correct schrijven

Spelling van woorden

MD/GO!			Nr.	E/B/G	Leerlijn	2,5-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
					Spelling van woorden met klankzuivere klinkers en medeklinkers									
		NL.016 NL.017 NL.018 NL.019	NL.175		Schrijven voor hen belangrijke woorden als globale eenheden. Te hanteren begrippen het woord, de letter Voorbeelden <i>Voor hen belangrijke woorden:</i> - de eigen naam, namen van voor hen belangrijke mensen, naamwoorden van voor hen belangrijke mensen zoals papa, oma, tante... kopiëren door letters te stempelen, met losse letters te leggen, met een toetsenbord te typen, na te tekenen in kapitalen - themawoorden kopiëren door letters te stempelen, met losse letters te leggen, met een toetsenbord te typen, na te tekenen met schrijfmateriaal									
L4 1.2.5	NL.02 6	NL.020 NL.021	NL.176		Schrijven klankzuivere woorden met één lettergreep. MIA <i>Klankzuivere woorden met één lettergreep:</i> - MK-woorden - KM-woorden - MKM-woorden Te hanteren begrippen de klank, de medeklinker, de klinker									
L4 1.2.5	NL.02 6		NL.177		Schrijven klankzuivere woorden met één lettergreep door middel van foneem-grafeemkoppeling. MIA <i>Schrijven:</i> woorden die ze nog niet eerder hebben gezien									

PBD-GO!

		Woordtekens: • koppelteken • apostrof • trema • accent		
NL.186		Schrijven frequent gebruikte woorden met woordtekens.		
		Spelling van verkleinwoorden		
NL.187		Illustreren het vormen van regelmatige verkleinwoorden. MIA <i>Regelmatige verkleinwoorden:</i> • op -je, • op -tje • op -pje • op -etje Te hanteren begrippen het verkleinwoord, het grondwoord, het achtervoegsel		
NL.188		Illustreren het vormen van onregelmatige verkleinwoorden. MIA <i>Vorming van onregelmatige verkleinwoorden:</i> Bij het achtervoegsel -kje valt de g van het wordeinde -ng in het grondwoord weg. Te hanteren begrippen het verkleinwoord, het grondwoord, het achtervoegsel Voorbeelden <i>Onregelmatige verkleinwoorden:</i> koning – koninkje, ketting – kettinkje		
NL.189		Illustreren het vormen van onregelmatige verkleinwoorden. MIA <i>Vorming van onregelmatige verkleinwoorden:</i> • Klankverandering in grondwoord • Verlenging van vrije klinker • Verdubbeling van medeklinker		

		• Uitzonderlijk verkleinwoord • Verkleinwoorden van leenwoorden Voorbeelden <i>Onregelmatige verkleinwoorden:</i> • schip – scheepje, vat – vaatje • oma – omaatje, taxi – taxietje • bel – belletje, slab- slabbetje • jongen – jongetje • café – cafeetje, baby – baby'tje, sms- sms'je		
NL.190		Schrijven verkleinwoorden.		
		Spelling van meervouden		
NL.191		Illustreren het vormen van meervouden op -s, -en, -eren.		
NL.192		Illustreren het vormen van meervouden op 's. Te hanteren begrippen het zelfstandig naamwoord, het enkelvoud, het meervoud		
NL.193		Schrijven meervouden.		
NL.194		Illustreren het vormen van meervouden van zelfstandige naamwoorden. MIA <i>Vorming van meervouden:</i> • meervouden met behoud van betekenis en verandering van betekenis • zelfstandige naamwoorden die geen meervoud hebben • zelfstandige naamwoorden die geen enkelvoud hebben Te hanteren begrippen het zelfstandig naamwoord, het enkelvoud, het meervoud Voorbeelden <i>Meervouden van zelfstandige naamwoorden met verandering van betekenis:</i> been > beenderen – benen <i>Zelfstandige naamwoorden die geen meervoud hebben:</i> ongedierte <i>Zelfstandige naamwoorden die geen enkelvoud hebben:</i> mazelen, hersenen		

L4 1.2.5			NL.195		Schrijven meervouden van zelfstandige naamwoorden.														
L6 1.2.4			NL.196		Illustreren het vormen van meervouden van woorden op -ie, -ee. Voorbeelden <i>Meervouden van woorden op -ie, -ee:</i> zee > zeeën; kopie > kopieën														
L6 1.2.4			NL.197		Schrijven meervouden op -ie en -ee.														
L6 1.2.4			NL.198		Illustreren het vormen van woorden met een afwijkende meervoudsvorm. Voorbeelden <i>Woorden met een afwijkende meervoudsvorm:</i> museum > musea; centrum > centra														
L6 1.2.4			NL.199		Schrijven woorden met een afwijkende meervoudsvorm.														
Spelling van werkwoordsvormen																			
L4 1.2.6		NL.516 NL.540 NL.546	NL.200		Illustreren het vervoegen van werkwoorden in de onvoltooid tegenwoordige tijd. MIA <i>Vorming van werkwoorden in de onvoltooid tegenwoordige tijd:</i> stam + uitgang Te hanteren begrippen het werkwoord, de persoonsvorm, de stam, de uitgang, de tegenwoordige tijd Voorbeelden <i>Werkwoorden in de onvoltooid tegenwoordige tijd:</i> ik werk, jij denkt, hij gaat, wij wandelen, jullie eten, zij dromen														
L4 1.2.6		NL.546	NL.201		Schrijven werkwoorden in de onvoltooid tegenwoordige tijd.														
L4 1.2.6	NL.546	NL.516 NL.542 NL.545	NL.202		Illustreren het vervoegen van werkwoorden in de voltooid tegenwoordige tijd. MIA <i>Vorming van werkwoorden in de voltooid tegenwoordige tijd:</i> vervoeging van 'hebben' of 'zijn' in de onvoltooid tegenwoordige tijd + voltooid deelwoord Te hanteren begrippen de voltooid tegenwoordige tijd, het voltooid deelwoord Voorbeelden <i>Werkwoorden in de voltooid tegenwoordige tijd:</i>														

					ik heb gewerkt, ik ben gekomen														
L4 1.2.6	NL.54 6		NL.203		Schrijven werkwoorden in de voltooid tegenwoordige tijd.														
L4 1.2.7	NL.54 6	NL.516	NL.204		Illustreren het vervoegen van zwakke werkwoorden in de onvoltooid verleden tijd. MIA <i>Vorming van zwakke werkwoorden in de onvoltooid verleden tijd:</i> • stam + uitgang • zonder klankverandering Te hanteren begrip de verleden tijd Voorbeelden <i>Werkwoorden in de onvoltooid verleden tijd:</i> ik werkte, wij wandelden, zij droomden														
L4 1.2.7	NL.54 6	NL.516 NL.541	NL.205		Illustreren het vervoegen van sterke werkwoorden in de onvoltooid verleden tijd. MIA <i>Vorming van sterke werkwoorden in de onvoltooid verleden tijd:</i> • stam + uitgang • met klankverandering Voorbeelden <i>Sterke werkwoorden in de onvoltooid verleden tijd</i> jij dacht, hij ging, jullie aten														
L4 1.2.7	NL.54 6		NL.206		Schrijven werkwoorden in de onvoltooid verleden tijd.														
L4 1.2.7	NL.54 6	NL.516 NL.543 NL.545	NL.207		Illustreren het vervoegen van werkwoorden in de voltooid verleden tijd. MIA <i>Vorming van werkwoorden in de voltooid verleden tijd:</i> vervoeging van 'hebben' of 'zijn' in de on voltooid verleden tijd + voltooid deelwoord Te hanteren begrip de voltooid verleden tijd Voorbeelden <i>Werkwoorden in de voltooid verleden tijd:</i> ik had gewerkt, ik was gekomen.														
L4 1.2.7	NL.54 6		NL.208		Schrijven werkwoorden in de voltooid verleden tijd.														

Illustreren het vervoegen van werkwoorden in de toekomstende tijd.			
MIA <i>Vorming van werkwoorden in de onvoltooid tegenwoordig toekomstende tijd:</i> vervoeging van het werkwoord zullen + infinitief			
Te hanteren begrippen de infinitief, de toekomstende tijd			
Schrijven werkwoorden in de toekomstende tijd.			
Tonen hun kennis van spellingsregels van frequente werkwoorden in de tegenwoordige, verleden, voltooid en toekomstende tijd in verschillende contexten.			
Voorbeelden - In de klas werken de leerlingen rond het brede thema 'Toen, nu en binnenkort'. Amir, Jackson en Robin onderzoeken hoe onze kustlijn zich doorheen de tijd verlegde. Ze schrijven daarover een artikel voor op de klasblog. Bij het schrijven letten ze op de spelling van de werkwoorden in de verschillende tijden. - Nadia koos ervoor om een verhaal te schrijven van toen haar moeder, haar grootmoeder en zichzelf wanneer ze 8 jaar oud waren. Daarin vergelijkt ze het leven van haar grootmoeder, haar moeder en zichzelf. Na het schrijven kijkt Nadia na of ze telkens de juiste spelling van de werkwoorden in de verschillende tijden gebruikt.			
Spelling van woorden met specifieke lettercombinaties			
Schrijven woorden met een medeklinkercluster vooraan of achteraan.			
Voorbeelden <i>Woorden met een medeklinkercluster vooraan:</i> de <u>k</u> raan, de <u>t</u> rap, de <u>s</u> trik <i>Woorden met een medeklinkercluster achteraan:</i> de po <u>ort</u> , de be <u>rg</u> , he <u>rf</u> st			
Schrijven -ng en -nk woorden.			
Schrijven woorden met sch-.			
Schrijven woorden met meerdere medeklinkers in het midden.			
Voorbeelden <i>Woorden met meerdere medeklinkers in het midden:</i> het ma <u>sk</u> er, het ka <u>st</u> eel, <u>on</u> der			
Schrijven woorden met au/ou en ei/ij.			
Schrijven woorden met ai/oi/ou/ou en ui/ij.			

Schrijven -ch/-g en -cht/-gt woorden.			
Schrijven woorden die eindigen op -teit en -heid.			
Schrijven laagfrequente woorden met een dubbele medeklinker.			
Voorbeelden <i>Laagfrequente woorden met een dubbele medeklinker:</i> onm <u>id</u> de <u>l</u> lijk, het par <u>a</u> ll <u>e</u> llogram, de profess <u>o</u> or			
Schrijven woorden die eindigen op -isch(e), -air(e), -iaal, -eaal, -ueel, -ieel.			
Te hanteren begrippen het grondwoord, het achtervoegsel			
Spelling van woorden met een doffe klank			
Schrijven de doffe klank in lidwoorden.			
MIA <i>Lidwoorden:</i> de, het, een			
Schrijven de doffe klank in hoogfrequente woorden.			
Voorbeelden <i>doffe klank in hoogfrequente woorden:</i> me, de moeder, deze			
Schrijven de doffe klank in onbeklemtoonde lettergrepen, weergegeven door e, i, o of u.			
Voorbeelden <i>doffe klank in onbeklemtoonde lettergrepen:</i> de dokter, de havik, de avond, de datum			
Schrijven in woorden met een voor- en/of achtervoegsel de doffe klank.			
MIA <i>voor- en/of achtervoegsel:</i> - ge-, ver, be- - elen, -eren -ig, -lijk			
Te hanteren begrippen			

					Voorbeelden <i>Frequente leenwoorden:</i> de agenda, de game														
L6 1.2.4		NL.038	NL.227		Herkennen tweeklanken in frequente leenwoorden. Voorbeelden <i>Tweeklanken in frequente leenwoorden:</i> cacao, patio, koala														
L6 1.2.4	NL.03 6		NL.228		Schrijven frequente leenwoorden.														
L6 1.2.4			NL.229		Herkennen frequente woorden met een afwijkende uitspraak van de letters 'g', 'j' en 'ch'. Voorbeelden <i>Frequente woorden met een afwijkende uitspraak:</i> de bagage, de jury, de chauffeur														

PBDGO! concept goedgekeurd door raad GO! nog niet door AHOVOKS

NL.230	Herkennen in frequente woorden fonemen die als bepaalde grafemen geschreven worden. MIA <i>Fonemen die als bepaalde grafemen geschreven worden:</i> • k als c • s als c • t als th • i als y • z als s • s als t • ks als cc • k als cc • k als q • kw als qu • ks als x • wr als vr • oo als eau • oo als au • oe als ou • ie als i Voorbeelden <i>Woorden met fonemen die als bepaalde grafemen geschreven worden:</i> cursus, citroen, thuis, systeem, museum, politie, accent, accordéon, quotiënt, aquarium, examen, wreed, bureau, restaurant, journalist, februari		
NL.231	Herkennen in frequente woorden medeklinkers die niet uitdrukkelijk uitgesproken worden. Voorbeelden <i>Frequente woorden met medeklinkers die niet uitdrukkelijk uitgesproken worden:</i> zachtjes, het jongetje		
NL.232	Schrijven woorden waarin specifieke letter(combinatie)s afwijkend worden uitgesproken.		
NL.233	Illustreren de oorsprong van woorden uit verschillende vakgebieden. Voorbeelden <i>Oorsprong van woorden uit verschillende vakgebieden:</i>		

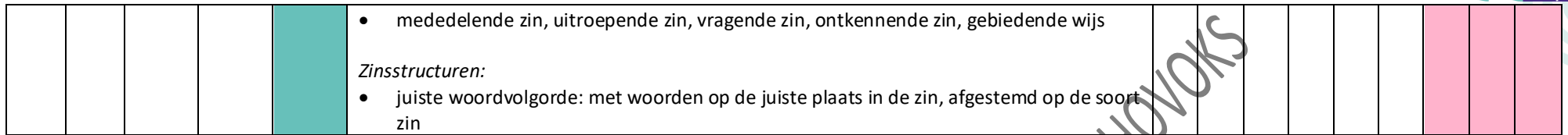
					fauna en flora uit het Latijn; fotografie uit het Grieks													
L6 1.2.4			NL.234		Schrijven woorden uit verschillende vakgebieden met een oorsprong in het Latijn of Grieks.													
L6 1.2.4 L6 1.4.5		NL.039	NL.235		Herkennen vaak voorkomende afkortingen, initiaalwoorden en letterwoorden. Voorbeelden <i>afkortingen:</i> a.u.b., bv. <i>initiaalwoorden:</i> EHBO, pc <i>letterwoorden:</i> vip, ufo													
L6 1.2.4 L6 1.4.5	NL.03 8		NL.236		Schrijven vaak voorkomende afkortingen, initiaalwoorden en letterwoorden.													
Hoofdletters en interpunctie																		
MD/GO!			Nr.	E/B/G	Leerlijn	2,5-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12				
L4 1.2.5	NL.03 2 NL.16 4 NL.16 5	NL.127	NL.237		Illustreren de regels voor het gebruik van hoofdletters bij schrijven. MIA <i>Regels voor het gebruik van hoofdletters:</i> - aan het begin van een zin - bij het schrijven van eigennamen van personen - bij titels van boeken en films Te hanteren begrippen de hoofdletter, de kleine letter Voorbeelden <i>Gebruik van hoofdletters:</i> - Op een dag gebeurde er iets gek. - Erwin Vandenbroucke, Adelinde Loconsole - Sjake en de chocoladefabriek (boek van Roald Dahl) - Wonka (film naar het boek van Roald Dahl)													
L4 1.2.5	NL.56 6 NL.16 5		NL.238		Illustreren de regels voor het gebruik van hoofdletters bij schrijven. MIA <i>Regels voor het gebruik met hoofdletters:</i> - het eerste woord van een aanhaling - aan het begin van een zin													

	• na een afgekort woord • aardrijkskundige namen • namen van windstreken die verwijzen naar een geografisch gebied • feestdagen • namen van talen en taalvariëteiten <i>Regels voor het gebruik zonder hoofdletter:</i> • een zin die met een getal begint Te hanteren begrippen de hoofdletter, de kleine letter Voorbeelden <i>Met hoofdletter:</i> • Hij zei: “Ik lust geen kaas.” • ’s Morgens eet ik yoghurt. • België, Gent, Limburg • Noord, Zuid • Dag van de Leraar, Dag van de Arbeid, Nieuwjaar, Internationale Vrouwendag, Europese Dag van de Talen, Werelddierendag • Nederlands, West-Vlaams <i>Zonder hoofdletter:</i> 67 personen werden geëvacueerd.		
--	---	--	--

NL.239		Illustreren de regels voor het gebruik van hoofdletters bij schrijven. MIA <i>Regels voor het gebruik met hoofdletter:</i> • vaste benaming van een bekende historische gebeurtenis • afleidingen van aardrijkskundige namen • namen van windstreken die deel uitmaken van aardrijkskundige namen • namen van gebouwen, bedrijven en merken <i>Regels voor het gebruik zonder hoofdletter:</i> • historische periodes • namen van windstreken in afleidingen Voorbeelden <i>Met hoofdletter:</i> • de Slag bij Waterloo, de Tweede Wereldoorlog • een Antwerpenaar, Franse kaas • Zuid-Afrika, Noord-Amerika • het Atomium <i>Zonder hoofdletter:</i> • middeleeuwen, ijs tijd, juli • de westerse beschaving, oosterse wijsheid		
NL.240		Passen de regels voor het gebruik van hoofdletters toe bij schrijven.		
NL.241		Gebruiken leestekens bij het schrijven. MIA <i>Leestekens:</i> • het punt • het uitroep teken • het vraag teken		
NL.242		Gebruiken leestekens bij het schrijven. MIA <i>Leestekens:</i> • het dubbele punt • de komma		
NL.243		Gebruiken leestekens bij het schrijven.		

		MIA <i>Leestekens:</i> de dubbele aanhalingstekens, de haakjes		
NL.244		Schrijven frequent gebruikte woorden met woordtekens. MIA <i>Woordtekens:</i> het trema, het koppelteken, de apostrof, het accent Te hanteren begrippen het trema, het koppelteken, de apostrof, het accent		
NL.245		Tonen hun kennis van spelling in verschillende contexten. Voorbeelden - Jean-Baptist controleert zijn toets op spelling en merkt dat hij werkwoorden in de verleden tijd correct moet vervoegen om een foutloze tekst te schrijven. - Lena schrijft een boodschappenlijstje en let erop dat ze woorden zoals "yoghurt" en "mayonaise" correct spelt.		
n zinnen en teksten				
Nr.	E/B/G	Leerlijn	2,5-4	4-5
NL.246		Schrijven zinnen en teksten met aandacht voor het gebruik van hoofdletters en interpunctie. MIA <i>Gebruik van hoofdletters en interpunctie:</i> - hoofdletter aan het begin van een zin - leesteken aan het einde van de zin: punt, uitroepeteken, vraagteken		
NL.247		Schrijven zinnen en teksten met aandacht voor het gebruik van hoofdletters en interpunctie. MIA <i>Gebruik van hoofdletters en interpunctie:</i> - hoofdletter aan het begin van een zin, behalve bij uitzonderingen zoals 's Morgens... en 14 dagen later... - leesteken in de zin: komma, dubbele punt		
NL.248		Schrijven zinnen en teksten met aandacht voor het gebruik van hoofdletters en interpunctie. MIA		

Gebruik van hoofdletters en interpunctie: • hoofdletter aan het begin van een zin, behalve bij uitzonderingen zoals 's Morgens... en 14 dagen later... • hoofdletter aan het begin van een aanhaling • leesteken in de zin: dubbele aanhalingstekens		
Schrijven zinnen in teksten met aandacht voor zinsstructuren. MIA <i>Zinnen:</i> • enkelvoudige zinnen • mededelende zin <i>Zinsstructuren:</i> • juiste woordvolgorde: met woorden op de juiste plaats in de zin, afgestemd op de soort zin		
Schrijven zinnen in teksten met aandacht voor zinsstructuren. MIA <i>Zinnen:</i> • enkelvoudige zinnen • uitroepende zin, vragende zin, ontkennende zin, gebiedende wijs <i>Zinsstructuren:</i> • juiste woordvolgorde: met woorden op de juiste plaats in de zin, afgestemd op de soort zin		
Schrijven zinnen in teksten met aandacht voor zinsstructuren. MIA <i>Zinnen:</i> • enkelvoudige en samengestelde zinnen • mededelende zin <i>Zinsstructuren:</i> • juiste woordvolgorde: met woorden op de juiste plaats in de zin, afgestemd op de soort zin		

Noteren en samenvatten

PBD-GO!

		MIA <i>Schrijven:</i> • tekeningen • al dan niet uitgevonden grafemen	
NL.257		Schrijven teksten voor zelfgekozen doeleinden. Voorbeelden <i>Teksten voor zelfgekozen doeleinden:</i> • kopiërend letters, woorden en zinnen schrijven voor eigen plezier • een eigen ervaring, belevenis, gevoelens... in een dagboek schrijven	
NL.258		Noteren informatie in een aangeboden schematische voorstelling. MIA <i>Informatie:</i> uit verschillende vakdisciplines <i>Schematische voorstelling:</i> • schema • lijst Voorbeelden • Het is winter. De kinderen leren over weersverschijnselen die bij de winter horen. Ze leren ook dat daar aangepaste kledij bij hoort. Ze maken een lijstje van welke kledij geschikt is om in de winter te dragen. • In de les verkeer onderzoeken de kinderen welke soorten verkeersborden er zijn. Ze noteren in hun schema welke vormen en kleuren de aangeboden verkeersborden hebben, door de vorm te tekenen en in te kleuren. Samen met de leerkracht noteren ze er de naam bij en wat de betekenis van de combinatie van vorm en kleur is, zoals verbodsbord, gevaarsbord... Zo hebben ze een handig overzicht gemaakt van de soorten verkeersborden dat ze later nog kunnen raadplegen om de betekenis van een ongezien verkeersbord te achterhalen.	
NL.259		Herkennen kernwoorden in teksten.	
NL.260		Maken beknopte notities met behulp van kernwoorden uit teksten. MIA <i>Teksten:</i> • mondeling of schriftelijk aangeboden • van verschillende vakdisciplines	

NL.261		Gebruiken schematische voorstellingen bij het ordenen van inhoud uit teksten. MIA <i>Gebruiken:</i> • met gebruik van kernwoorden • met weergave van verbanden Voorbeelden • In een tekst over de verschillende diersoorten worden er verschillende voorbeelden gegeven. Suzanna en Doris maken samen een <u>lijstje</u> waarin ze per diersoort de voorbeelden opsommen. • Linde en Samia maken een <u>woordspin</u> en noteren daarrond alle diersoorten.		
NL.262		Verwoorden de hoofdgedachte van een tekst in een korte zin. MIA <i>Tekst:</i> • een alinea of de volledige tekst <i>Verwoorden:</i> • met behulp van genoteerde kernwoorden		
NL.263		Schrijven de hoofdgedachte van een tekst in een korte zin. MIA <i>Tekst:</i> • een alinea of de volledige tekst <i>Schrijven:</i> • met behulp van kernwoorden		
NL.264		Maken gestructureerde aantekeningen met behulp van kernwoorden.		
NL.265		Schrijven in eigen woorden de hoofdgedachte van een tekst op. MIA <i>Tekst:</i> een alinea of de volledige tekst		
NL.266		Verwoorden het belang van het samenvatten van teksten. Voorbeelden <i>Belang van samenvatten:</i> • informatie verwerven en onthouden • Een gelezen verhaal kort samenvatten omdat je het wil aanraden aan een vriend.		

[illegible]

KO De kleuters kennen 1.2.9 de functie van schriftelijke taal om te informeren of te communiceren. De kleuters kunnen 1.2.10 ideeën aanbrengen voor een tekst vanuit aangeboden inhoud, eigen ervaringen, of creatieve ideeën.	L4 De leerlingen kunnen 1.2.11 met behulp van enkele gepaste tekstkenmerken specifieke teksten formuleren < bv. een stappenplan, een brief > 1.2.12 bedenken wat de inhoud van een tekst kan zijn en hiervoor gebruik maken van hun vakspecifieke kennis en voorkennis. 1.2.13 ideeën verzamelen en ordenen voor een tekst via een woordspin of schema. 1.2.14 teksten schrijven met aandacht voor gepaste inhoud.	L6 De leerling kan 1.2.10 met behulp van enkele gepaste tekstkenmerken specifieke teksten formuleren < bv. bij een reclametekst, een nieuwsbericht > 1.2.11 bedenken wat de inhoud van een tekst kan zijn en hiervoor gebruik maken van zijn/haar vakspecifieke kennis en voorkennis en relevante strategieën: brainstorm, vragen stellen en associëren. 1.2.12 ideeën verzamelen en ordenen voor een tekst en hierbij indien relevant een plan of structuur opstellen. 1.2.13 teksten schrijven met aandacht voor gepaste en samenhangende inhoud.
--	--	---

					1.2.15 structuur in een tekst aanbrengen: begin, midden en slot. 1.2.16 teksten schrijven met aandacht voor woordkeuze en zinsconstructies afgestemd op het beoogde publiek. 1.2.17 teksten schrijven met een verzorgde tekstopmaak aangepast aan het tekstdoel. 1.2.18 teksten herlezen en op aanwijzing herschrijven. 1.2.19 teksten schrijven met aandacht en doorzettingsvermogen.	1.2.14 een herkenbare en eenvoudige structuur aanbrengen in teksten met inbegrip van titels, tussentitels, alinea's, en gebruik van structuuraanduiders (verwijs, verbindings- en signaalwoorden). 1.2.15 een doelgerichte formulering hanteren met variatie in zinsbouw, gepaste woordkeuze met gebruik van figuurlijk taalgebruik en een gepast register afgestemd op het beoogde publiek. 1.2.16 kritisch reflecteren op teksten en ze op aanwijzing herschrijven. 1.2.17 teksten schrijven met een verzorgde (digitale) tekstopmaak in functie van verzenden of publiceren. 1.2.18 het schrijfproces met aandacht en doorzettingsvermogen doorlopen.
--	--	--	--	--	---	---

Schrijven om te delen

Invloed van de auteur op de lezer

MD/GO!			Nr.	E/B/G	Leerlijn	2,5-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
KO 1.2.9			NL.270		Illustreren de functies van geschreven taal. MIA <i>Functies van geschreven taal:</i> - om te informeren - om te communiceren									
L4 1.2.16	NL.574		NL.271		Illustreren dat je als auteur invloed kan uitoefenen op de lezer. MIA <i>Invloed auteur:</i> - taalgebruik - woordkeuze Voorbeelden <i>Invloed auteur:</i> - In een spannend verhaal kies je geschikte woorden om als auteur te beschrijven wat een angstig personage voelt, ziet en hoort. De lezer kan deze spanning als het ware in zijn lichaam voelen. - Als auteur van een informatiebrochure kies je voor korte, krachtige zinnen en duidelijke afbeeldingen. Zo moet de lezer weinig moeite doen om te lezen en is die toch goed geïnformeerd.									
L4 1.2.16	NL.574		NL.272		Reflecteren samen over de invloed die elkaars schrijfproducten uitoefenen op lezers.									

Nr.	E/B/ G	Leerlijn
NL.274		Schrijfstrategieën
		Beschrijven stappen van een schrijfproces MIA <i>Schrijfproces:</i> • schrijven voorbereiden • boodschap formuleren • reviseren • verzenden/ publiceren • reflecteren op het schrijfproces

NL.275		Voeren de stappen van het schrijfproces nauwkeurig uit. MIA <i>Uitvoeren:</i> • met aandacht • met doorzettingsvermogen		
Schrijven voorbereiden				
NL.276		Beschrijven het schrijfdoel en -publiek. Voorbeelden <i>Schrijfdoel en -publiek:</i> • Binnenkort gaan de kleuters op bezoek in het rusthuis. Samen met de meester schrijven ze een brief om de inwoners van het rusthuis te vertellen dat ze ernaar uitkijken om samen spelletjes te spelen en dat ze een verrassing voor hen hebben. Samen met de meester verwoorden de kleuters dat ze een brief schrijven aan de rusthuisbewoners (publiek) om hen te informeren over wat ze komen doen (doel). • Richard (publiek) is ziek. Alle kinderen van de klas hebben een tekening voor hem gemaakt. Samen met de juf schrijven de kleuters een kaartje met beterschapswensen (doel). De kleuters brengen samen met de juf het hele pakket naar de post.		
NL.277		Beschrijven het schrijfdoel en -publiek. MIA <i>Beschrijven:</i> gebruik makend van het communicatiemodel: zender, ontvanger, boodschap, kanaal		
NL.278		Beschrijven het schrijfdoel en -publiek. MIA <i>Beschrijven:</i> gebruik makend van het communicatiemodel: doel, medium, effect		
NL.279		Bepalen het schrijfdoel en -publiek. Voorbeelden • Sara heeft een raadsel geschreven en hangt het op het prikbord achteraan in de klas. Aan haar klasgenoten én de meester (publiek) vertelt ze dat zij hun oplossing (doel) op een papiertje mogen noteren en in de pot stoppen. Aan het einde van de week kijkt ze na of er iemand het raadsel heeft opgelost. Het juiste antwoord hangt ze bij het raadsel op het prikbord.		

		(publiek) waar ze binnenkort met de klas naartoe gaan. Ze willen weten of er een lift in het gebouw is zodat Zayn met zijn rolstoel naar de tweede verdieping kan gaan (doel).	
NL.280		Selecteren een teksttype dat het best bij het schrijfdoel en het -publiek past. MIA <i>Teksttype:</i> uit een variatie aan teksten	
NL.281		Reflecteren over de keuze van teksttype in functie van het schrijfdoel.	
NL.282		Beschrijven manieren om een bepaald schrijfonderwerp voor te bereiden. MIA <i>Manieren om een schrijfonderwerp voor te bereiden:</i> • inhoud bedenken, gebruikmakend van vakspecifieke kennis en voorkennis • verzamelen van ideeën en informatie via een woordspin of schema • selecteren van ideeën en geschikte informatie • ordenen van ideeën en verzamelde informatie via een woordspin of schema • structureren van ideeën en verzamelde informatie: begin, midden, slot Te hanteren begrippen het begin, het midden, het slot Voorbeelden <i>Manieren om een schrijfonderwerp voor te bereiden:</i> • inhoud bedenken, verzamelen en ordenen gebruik makend van een woordspin, mindmap, tabel • inhoud selecteren en structureren gebruik makend van een stroomschema, tijdlijn, Venn-diagram, boomdiagram	
NL.283		Beschrijven manieren om een bepaald schrijfonderwerp voor te bereiden. MIA <i>Manieren om een schrijfonderwerp voor te bereiden:</i> • inhoud bedenken, gebruikmakend van vakspecifieke kennis en voorkennis • inhoud bedenken met behulp van strategieën: brainstorm, vragen stellen, associëren • verzamelen van ideeën en informatie	

[illegible]

		Voorbeelden • Shari kan heel goed vriendschapsbandjes maken. Ze knoopt ze voor haar klasgenootjes, zodat die zelf vriendschapsbandjes kunnen draaien. Ze draadt aan elkaar geknoopt moeten worden. Het stappenplan is om vriendschapsbandjes te maken. Shari geeft hierover feedback. Shari verbetert haar werkwijze. Ze past het stappenplan te schrijven. • In zijn verhaal gebruikt Bert vaak erg lange zinnen. De leesbeurt door de meester valt het de leerling niet in zijn. Bert gaat er meteen mee aan de slag. Hij leest aan zichzelf voor te lezen. Zo merkt hij wanneer hij fouten haalt.
NL.294		Lezen zelfgeschreven schrijfproducten na. MIA <i>Nalezen:</i> verbeteren foutjes die ze zelf opmerken alvorens te verspreiden.
NL.295		Gaan in dialoog met elkaar bij het reviseren van de verspreiden.

[illegible]

		• afgestemd op het publiek • gepast taalregister • gepast woordkeuze • figuurlijk taalgebruik • variatie aan zinsbouw • gepaste tekstopmaak • gepaste kanaal en medium: geschreven tekst Voorbeelden <i>Gepaste kanaal en medium - geschreven tekst:</i> een kartonboekje voor een verhaal voor jonge kleuters, een poster om een oproep te doen aan kinderen, een brief aan een ouder persoon		
NL.302		Illustreeren presentatievormen voor schrijfproducten. Voorbeelden <i>Presentatievormen:</i> een klaskrant, een poster, een dagboek, een presentatie, een leesboek, een informatiemuur		
NL.303		Bepalen een presentatievorm in functie van het schrijfdoel en publiek.		
NL.304		Schrijven teksten met een verzorgde tekstopmaak. MIA <i>Schrijven:</i> passend bij het schrijfdoel		
NL.305		Schrijven teksten met een verzorgde opmaak. MIA <i>Verzorgde opmaak:</i> • handgeschreven • digitaal		
NL.306		Gebruiken digitale middelen om geschreven teksten vorm te geven. MIA <i>Geschreven teksten:</i> • voor verschillende doeleinden en -groepen <i>Vormgeven:</i> • volgens gangbare schrijfconventies Voorbeelden		

PBD-GO!

		Teksten met eenvoudige en herkenbare structuur: • een recept: ingrediënten, werkwijze • een brief: plaats en datum, aanhef, slot		
NL.314		Schrijven steeds complexer wordende teksten in een structuur die bij het teksttype past. Voorbeelden <i>Steeds complexer worden teksten:</i> • een brochure: omslag met titel en afbeelding of logo; introductie; informatief gedeelte met alinea's en tussentitels, contactgegevens • een verhaal: inleiding-midden-slot		
NL.315		Schrijven teksten met variatie in zinsbouw.		
NL.316		Tonen hun kennis over tekststructuur/verhaalstructuur in verschillende contexten. Voorbeelden • Levi leest een stappenplan om pannenkoeken te bakken. Hij zegt dat er eerst een lijst met benodigdheden staat, gevolgd door duidelijke instructies in volgorde. Hij herkent dat dit een instructietekst is. • Rebecca vertelt een zelfverzonnen verhaal aan haar klasgenoten. Ze begint met wie en waar, daarna vertelt ze wat er misloopt en eindigt met hoe het opgelost wordt. Ze gebruikt bewust de opbouw van een verhaalstructuur.		

Nr.	E/B/ G	Leerlijn	2,5-4	4-5
NL.317		Gebruiken structuuraanduiders om verbanden in teksten weer te geven. MIA <i>Structuuraanduiders:</i> signaalwoorden die de volgorde aanduiden Voorbeelden <i>Structuuraanduiders:</i> eerst, toen, daarna		
NL.318		Illustreeren het gebruik van structuuraanduiders. MIA <i>Structuuraanduiders:</i> • verwijswwoorden: verwijzen naar iemand of iets wat eerder in de tekst genoemd was • verbindingswoorden: leggen verbanden tussen zinnen en tussen alinea's		

		• signaalwoorden: geven het soort verband tussen zinnen en tussen alinea's weer (tijd: eerst, toen, daarna; oorzaak: omdat, doordat; gevolg: zodat, waardoor; tegenstelling: maar; opsomming: en, bovendien; conclusie: dus, daarom) Voorbeelden <i>Structuuraanduiders:</i> • Het konijn van <u>Alice</u> was verdwenen. Alle burens hielpen <u>haar</u> zoeken. (verwijswoord) • Juf Jo was ervan overtuigd dat onze school kampioen zou worden. We hadden dan <u>ook</u> goed getraind. (verbindingswoord) • Meester Steve gelooft dat het ons zal lukken om heerlijke pannenkoeken te bakken. <u>Maar</u> dan is het wel nodig om de ingrediënten precies af te meten. (signaalwoord)		
NL.319		Gebruiken structuuraanduiders om verbanden in teksten weer te geven. MIA <i>Structuuraanduiders:</i> • verwijswoorden: verwijzen naar iemand of iets wat eerder in de tekst genoemd was • verbindingswoorden: leggen verbanden tussen zinnen en tussen alinea's • signaalwoorden: geven het soort verband tussen zinnen en tussen alinea's weer		
NL.320		Gebruiken structuuraanduiders om verbanden in teksten weer te geven. MIA <i>Structuuraanduiders:</i> argumentatieve verbindingswoorden Voorbeelden <i>Structuuraanduiders:</i> We willen dat de bibliotheek in onze school aantrekkelijk blijft. • <u>Daarom</u> zetten we de boeken netjes terug op hun plaats in de boekenkasten. (argument) • <u>Toch</u> zijn er nog altijd boeken die in de sofa blijven liggen. (tegenargument)		